

exclusionem, neque dispositio ad recipiendum effectum alicujus terminantis; & sic efficitur æterna in obstinatis qui sunt in inferno, unde ipsi numquam reparabuntur. Aut dicitur æterna, quia non est virtus in excluso ad terminandum exclusionem, quamvis sit in eo dispositio ad recipiendum effectum alicujus terminantis: & sic homo per peccatum etiam actuale mortale meretur exclusionem æternam, quamdiu est in vita ista; sed quando transit à vita ista, si sine gratia transit, efficitur æterna secundum primum modum.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod congruam etiam fuit quod natura humana per satisfactionem repararetur. Primo ex parte Dei, quia in hoc divina justitia manifestatur, quod culpa per penam diluitur. Secundo ex parte hominis, qui satisfaciens, perfectius integratur: non enim tantæ gloriæ esset post peccatum, quantæ erat in statu innocentie, si non plenarie satisfecisset: quia magis est homini gloriosum ut peccatum commissum satisfaciendo plenarie expurgeret, quam si sine satisfactione dimitteretur; sicut etiam magis homini gloriosum est quod vitam æternam ex meritis habet, quam si sine meritis ad eam perveniret: quia quod quis meretur, quodammodo ex se habet, in quantum illud meruit. Similiter satisfactio facit ut satisfaciens sit quodammodo causa suæ purgationis. Tertio etiam ex parte universi, ut scilicet culpa per penam satisfactionis ordinetur; & sic nihil inordinatum in universo remaneat.

Ad primum igitur dicendum, quod esse rei præcedit operari ipsius: & ideo non potest esse quod aliquis per suam operationem in esse constituatur, nec quod sit aliquo modo causa sui ipsius; sed sicut homo est causa suæ corruptionis peccando, ita & decens est ut sit quodammodo causa suæ purgationis satisfaciendo.

Ad secundum dicendum, quod in hoc quod Deus per satisfactionem hominem reparari voluit, maxime manifestatur ejus misericordia: quia non tantum culpam ab eo voluit remove, sed etiam ad pristinam dignitatem humanam naturam integraliter reducere: quæ quidem dignitas perpetuo in natura manet, sed pœna ad modicum transit: unde magis manifestatur misericordia in perducendo ad æternam dignitatem, quam in dimittendo temporalem culpam.

Ad tertium dicendum, quod naturæ, prout consideratur in nuda contemplatione, non est agere; sed agere est personæ subsistentis in natura. Sicut igitur peccatum naturæ inductum est ex actione personæ peccantis, ita oportet quod actus personæ satisfaciens, pro natura satisfaciatur.

SOLUTIO III.

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod reparatio humanæ naturæ à Deo facta est: unde potest dupliciter considerari, scilicet ex parte Dei, & ex parte ipsius naturæ reparandæ. Ex parte autem Dei potest attendi triplex necessitas. Una est necessitas coactionis: & hæc respectu nullius potest Deo attribui, quia non potest in eo aliquid violentum esse, neque extra naturam, cum sit immutabilis, ut dicit Philosophus V. Metaph. (text. vi.) Alia necessitas est absoluta; & hæc quidem cadit in Deo respectu illo-

rum quæ in ipso sunt, quæ scilicet naturam suam consequuntur, quia impossibile est ea aliter se habere, sicut necessarium est Deum esse, vel esse bonum, & alia hujusmodi; sed hæc necessitas non est Dei respectu alicujus effectus: quia non agit ex necessitate naturæ, sed ex libertate voluntatis. Tertia necessitas est ex suppositione; non quidem finis, quia non est dubium quin Deus ad aliquem finem posset indacere multis aliis viis etiam quam illis quæ modo determinatæ sunt ad finem aliquem; sed ex suppositione alicujus quod est in ipso, scilicet præscientiæ, vel voluntatis, quæ mutari non possunt: secundum quem modum dicitur, quod necessarium est prædestinatum salvari: & hæc dicitur necessitas immutabilitatis à quibusdam; & per hunc modum necessarium fuit ex parte Dei humanam naturam reparari, quia ipse præviderat, & ordinaverat reparandam. Sed hæc necessitas, ut dictum est, est necessitas conditionis, non absoluta, sive consequentiæ, non consequentis. Et similiter ex parte hominis potest considerari triplex necessitas. Una necessitas absoluta, quæ est respectu eorum quæ naturaliter homini insunt, sicut hominem necessarium est esse risibilem, & alia hujusmodi; & sic non est necessarium humanam naturam reparari, quia reparatio non sequitur ex principiis naturalibus. Alia est necessitas coactionis; & hæc quidem est respectu eorum quæ homo majori virtute coactus facit, & involuntarius simpliciter, vel secundum quid: & talis necessitas non fuit in natura humana respectu reparationis, quia Deus ad virtutem non cogit. Tertia vero necessitas est ex suppositione finis, sicut necessarium est homini habere navem, si debet ire ultra mare; & hac necessitate necessarium fuit humanam naturam reparari, si scilicet ad visionem Dei admitti debuit.

Ad primum ergo dicendum, quod non omnis necessitas est coactionis, ut patet ex dictis, & ideo in processu est fallacia consequentis.

Ad secundum dicendum, quod necessitas quæ est ex suppositione voluntatis, immutabiliter aliquid volentis, non minuit rationem voluntarii; sed auget tanto magis, quanto ponitur firmiter inherens volito, ut moveri non possit.

Ad tertium dicendum, quod quantum est de potentia Dei, Deus posset peccatum absque omni pœna dimittere, nec injustus esset, si hoc faceret; sed quantum est ex parte illius qui peccavit, secundum ordinem quem nunc Deus imposuit rebus, non potest peccatum congrue sine pœna dimitti. Nec sequitur, si congrue pars pœnæ dimittitur, quod etiam congrue tota dimittatur propter duo. Primo quia effectus habet aliquid & ab agente, & à recipiente: unde sicut in collatione divinarum donorum, donum ex parte dantis elevat recipientem supra statum suum, ex parte autem recipientis est infra modum quo Deus influit; ita in remissione peccatorum oportet quod sit aliquid ex parte misericordiæ remittentis, ut aliquid de pœna debita dimittatur, & aliquid ex parte recipientis, ut scilicet in aliquo puniatur. Secundo quia remissio pœnæ quæ fit aliis hominibus, præcipue pœnæ satisfactoriæ, fundatur supra virtutem satisfactoriam Christi, quæ superabundavit ad amovendas omnes pœnas quantum in se fuit: unde oportet quod particulata satisfactio fundetur supra satisfactionem Christi condignam, sicut imperfectum in quolibet genere oritur ex perfecto.

Ad quartum dicendum, quod in eo cui Deus sua dona gratis, non est aliquid quod donis illis repug-

pugnet, faciens collationem donorum indecentem; sed in eo qui peccavit, est aliquod quod repugnat impunitati: & ideo ex parte creaturæ non est simile.

ARTICULUS II.

Utrum aliqua pura creatura potuerit satisfacere pro humana natura.

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur quod aliqua pura creatura satisfacere poterat pro humana natura. Sicut enim pro peccato debetur satisfactio, ita pro beneficio debetur gratiarum actio. Sed sufficit Deo gratiarum actio quantum homo potest sibi reddere, etiam si non sit suis beneficiis æqualis: quia, ut dicit Philosophus VIII. Ethic. cap. vi. secundum potentiam famulans homo diis, & patribus, videtur justus esse, quamvis ad æqualia non possit. Ergo videtur quod similiter sit sufficiens satisfactio quam homo potest reddere ad expiandum peccatum.

2. Præterea. Bonum est potentius ad agendum quam malum: quia malum agit virtute boni, ut dicit Dionysius IV. cap. de div. Nom. Sed una pura creatura potuit per actum malum totam humanam naturam inficere. Ergo multo fortius potest per unum bonum actum pro tota humana natura satisfacere pura creatura.

3. Præterea. Magnæ crudelitatis videtur esse in domino, vel iudice, exigere ab aliquo plus quam possit. Sed à Deo longe est omnis crudelitas. Ergo non exigit ab aliquo plus quam possit. Ergo satisfactionem quam Deus ab homine requirebat, purus homo facere poterat.

4. Præterea. Natura non reparatur nisi in individuo, ut supra dictum est. Sed unus homo est ita bonus sicut humana natura quæ est in ipso. Ergo unus homo satisfacere poterat pro natura humana quæ est in ipso, & omnes pro humana natura in omnibus individuis existente.

5. Præterea. Natura angelica est supra humanam. Sed quod melius est, potest accipi pro recompensatione minus boni. Ergo Angelus poterat pro humana natura satisfacere.

Sed contra. Ille solus reparare potuit qui potuit condere. Sed solus Deus humanam naturam condere potuit. Ergo ipse solus potuit reparare. Ergo ad hoc quod naturam aliquis satisfaciendo repararet, oportuit quod esset Deus.

Præterea. Homo in instanti suæ conditionis tantæ erat dignitatis quod nulli creaturæ debitor erat ratione suæ beatitudinis. Sed est debitor, & obnoxius ratione suæ beatitudinis ei qui ipsum ad beatitudinem reparavit. Ergo si per aliquam puram creaturam facta esset reparatio, non esset homo redditus pristinæ dignitati.

Præterea. Nullus pro alio reddere potest quod pro se ipso debet. Sed quælibet creatura totum quod est, Deo debet. Ergo nulla pura creatura potest pro alia sufficienter satisfacere.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, oportebat quod pro peccato humanæ naturæ fieret condigna satisfactio: tum quia aliter homo non restitueretur pristinæ dignitati: tum quia est conveniens esse unum primum in genere satisfactionis perfectum, supra quod omnes aliæ imperfectæ satisfactiones fundentur. Ad hoc autem quod satisfactio

esset condigna, oportebat quod haberet virtutem infinitam: quia peccatum pro quo fiebat satisfactio, infinitatem quamdam habebat ex tribus. Primo ex infinitate divinæ majestatis, in quantum offensam fuerat per contemptum inobedienciæ: quanto enim major est in quem peccatur, tanto est gravior culpa. Secundo ex bono quod per peccatum auferebatur, quod est infinitum, id est ipse Deus, cujus participatione fiunt homines beati. Tertio ex ipsa natura quæ corrupta erat; quæ quidem infinitatem quamdam habet, in quantum in ea possunt supposita in infinitum multiplicari. Actio autem puræ creaturæ non potest habere infinitam efficaciam: & ideo nulla pura creatura poterat sufficienter satisfactionem facere.

Ad primum ergo dicendum, quod impossibile est ut homo ad hoc perducatur ut semper Deo debitor non sit gratiarum actionis, quasi ab eo habens totum quod est: ideo non exigitur in gratiarum actione ut sit æquivalens donis perceptis. Sed possibile est hominem esse in tanta dignitate, quanta fuit in statu innocentie: & ideo ad perfectam reparationem, per quam totum reparatur quod reparari potest, exigitur quod satisfactio sit æquivalens culpæ.

Ad secundum dicendum, quod comparando bonum, & malum ad effectum ejus proportionabiliter respondentem, bonum potentius est quam malum: quia bonum agit virtute sua, malum autem non nisi per virtutem boni. Sed tamen homo potest facilius in actum malum quam in actum perfecte bonum: quia plura requiruntur ad bonum quam ad malum, quod ex uno singulari defectu contingit. Et ideo prius homo potuit in actum malum, qui erat proportionatus ad corrumpendum totam humanam naturam; non autem potuit in actum bonum ita perfecte quod esset proportionatus ad reparationem.

Ad tertium dicendum, quod esset crudelitas in domino exigere plus quam possit, nisi cum hoc etiam servo detur unde solvere possit quod exigitur: unde in hoc maxime ejus misericordia commendatur quod ab homine perfectam satisfactionem exigit, ut perfecte reparetur: & quia hoc per se non poterat, ei Filium suum, qui posset, dedit.

Ad quartum dicendum, quod quamvis natura non sit corrupta, nec reparatione indigens, nisi secundum quod est in persona; tamen aliqua corruptio debetur naturæ, non secundum quod est determinata in hac persona, sed secundum hoc quod est in omnibus illis qui per vitiam originem ab Adam humanam naturam acceperunt: unde pro ista communi corruptione non potest unus solus satisfacere, nec etiam simul omnes: quia natura excedit etiam illos omnes qui naturam humanam habent, cum ad plures se extendere possit.

Ad quintum dicendum, quod Angelus quamvis sit homine superior quantum ad naturam, non tamen quantum ad gloriam, in qua æquales Angelis erimus: & ideo Angelus ad gloriam non potest humanam naturam reparare: & etiam, cum sit creatura, quidquid potest, Deo debet.

ARTICULUS III.

Utrum debuerit fieri satisfactio per passionem Christi.

III. P. quæst. XLVIII. art. 2.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod satisfactio non debuit fieri per passionem Christi. Minus enim peccatum non expiatur per majus,

ius, sed magis aggravatur. Sed majus fuit peccatum occidentium Christum quam commestio pomi vitii, qua natura humana corrupta est. Ergo corruptio humanæ naturæ non potest expiari per passionem Christi.

2. Præterea. Nihil corporale est æquivalens rei spirituali. Sed vita Christi, quam per passionem Christus dedit, fuit vita corporalis. Ergo non fuit sufficiens ad recompensandum vitam spiritualem, quæ per peccatum amissa erat.

3. Præterea. Peccatum primi hominis, per quod natura humana corrupta est, fuit peccatum superbiæ, ut in II. Lib. distinct. XXI. quæst. 1. art. 1. dictum est. Sed major fuit humilitas Christi in assumptione humanæ naturæ, quando exinanivit semetipsum, formam servi accipiens, quam superbia Adæ. Ergo ex ipsa assumptione humanæ naturæ sufficienter fuit satisfactum pro peccato hominis, & ita non fuit conveniens quod Christus pateretur.

4. Præterea. Bernardus (a) dicit, quod una gutta sanguinis Christi fuit sufficiens pretium nostræ redemptionis. Sed aliquid de sanguine Christi effusum est in circumcissione. Ergo non oportebat quod ulterius pateretur.

5. Præterea. Tanta potest esse contritio in nobis peccantibus quod totum peccatum dimittatur & quantum ad penam, & quantum ad culpam. Sed in Christo ab instanti suæ conceptionis fuit perfectissima charitas, quæ contritioni vim tribuit expurgandi peccatum. Ergo Christus ab instanti suæ conceptionis sufficienter satisfecit pro omnibus peccatis nostris; & ita non oportuit quod per passionem mortis satisfaceret.

6. Præterea. Pœna, qua quis punitur, quantitatem accipit, quantum ad virtutem satisfaciendi, ex conditione patientis. Sed Christus, in quantum Deus est, & homo, habet infinitam dignitatem. Ergo quælibet pœna, quam sustinuit, scilicet fames, fatigatio, & hujusmodi, fuit sufficiens ad satisfaciendum pro toto humano genere: ergo non oportuit quod mortem pateretur.

Sed contra. Hebr. 11. 10. *Decbat eum. . . . per passionem (1) consummari.*

Præterea. Homo erat debitor mortis. Ergo si debuit pro aliis satisfacere recompensando, oportuit quod ipse mortem, quam non debebat, exsolveret.

Præterea. Christus non solum debuit hostem vincere, sed etiam exemplum vincendi nobis dare. Ergo debuit in difficillimis victor existere. Sed difficillimum est mortem sustinere. Ergo debuit per passionem mortis nos liberare.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod Christi satisfactio fuit non pro uno homine tantum, sed pro tota humana natura: unde duas condiciones concernere debuit, ut esset universalis respectu omnium satisfactionum quodammodo, & ut esset exemplaris omnium satisfactionum particularium. Universalis autem erat non per prædicationem de multis, quasi per multas particulares satisfactiones multiplicata; sed habens virtutem respectu omnium: unde non oportebat quod ipse omnes pœnas quæ ex peccato quo-

(1) Vulgata consummare. (2) Al. conjunctum. (3) Al. calicem. Nicolai dicit, non potuisse transire calicem etc. Ex Edit. P. NICOL. (a) Apud Bernardum non occurrit expresse, quamvis æquivalenter ex serm. 11. de circumcissione, & ex tract. contra Abailardum VII. colligi potest. Sed expressius ex Clemente VI. in extravaganti *Unigenitus*, ubi apertissime continetur; & subjungitur causa propter unionem ad Verbum.

cumque modo consequi possent, assumeret in seipso; sed illam ad quam omnes ordinantur, & quæ continet in se virtute omnes pœnas, quamvis non actu. Finis autem omnium terribilium est mors, ut dicit Philosophus III. Ethic. cap. IX. Græco-lat. & ideo per passionem mortis debuit satisfacere. In quantum vero fuit exemplaris respectu nostrarum satisfactionum, debuit habere magnitudinem excellentem omnes alias satisfactiones, quia exemplar debet esse præstantius exemplo: & ideo secundum maximam pœnarum debuit satisfacere, scilicet mortem.

Ad primum ergo dicendum, quod passio Christi non fuit satisfactoria ex parte occidentium Christum, sed ex parte ipsius patientis, qui ex maxima charitate pati voluit; & secundum hoc fuit Deo accepta.

Ad secundum dicendum, quod vita corporalis Christi habebat quemdam infinitum valorem ex Divinitate (2) conjuncta, in quantum non erat vita puri hominis, sed Dei & hominis: & ideo poterat esse sufficiens recompensatio vitæ spiritualis, & præcipue ratione charitatis eximia ex qua offerebatur.

Ad tertium dicendum, quod in peccato Adæ non solum fuit superbia, sed delectatio: & ideo in satisfactione non solum debuit esse humilitas, quod in incarnatione factum est, sed etiam acerbitas doloris, quod in passione accidit.

Ad quartum dicendum, quod quamvis gutta sanguinis quam in circumcissione fudit, esset sufficiens ad omnem satisfactionem, considerata conditione personæ, non tamen quantum ad genus pœnæ: quia pro morte ad quam humanum genus obligatum erat, oportebat quod mortem exsolveret.

Ad quintum dicendum, quod contritio non tantum habet vim ex charitate, sed etiam ex dolore: & ideo ratione charitatis delet culpam, ratione autem doloris computatur in satisfactionem pœnæ.

Ad sextum dicendum, quod alia pœnæ quas Christus sustinuit, quamvis sufficientes essent ad satisfaciendum pro humana natura, considerata conditione patientis, non tamen considerato genere pœnæ: quia in pœnis illis non continebantur omnes alia pœnæ, sicut in passione mortis continentur.

ARTICULUS IV.

Utrum fuerit possibilis alius modus satisfaciendi.

III. P. quæst. XXI. art. 1. 2. 3. & 4.

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod alius modus non fuerit possibilis. Hebr. 11. 10. *Decbat eum per passionem. . . . consummari*: dicit Glossa: „Nisi Christus pateretur, homo non redimeretur.“

2. Præterea. Anselmus in Lib. *Cur Deus homo* (cap. x.) *Non potuit transire (3) calix, nisi biberet; non quia mortem vitare nequerit, sed quia aliter mundus salvari non posset.* Ergo videtur quod alius modus possibilis non fuit.

3. Præterea. Minimum inconueniens est Deo impossibile. Sed inconueniens est peccatum dimittere sine debita satisfactione, ut dictum est. Cum igitur

debita satisfactio non potuerit esse nisi per modum istum, videtur quod alius modus possibilis non fuit.

4. Præterea. Fidei non potest subesse falsum. Sed antiqui Patres crediderunt Christum passurum. Ergo non potuit aliter esse.

Sed contra. Gregorius XX. Lib. Moral. cap. XXVII. *Qui fecit nos de nihilo, revocare etiam sine morte, & passionem sua nos potuit.*

Præterea. Luc. 1. 37. *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Ergo quocumque alio modo potuisset nos liberare.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod alius modus fuisset convenientior. Si enim Christus mortem subiisset naturalem, nihilominus genus humanum redemptum fuisset: quia mortem solvisset, quam non debebat. Sed hoc fuisset sine peccato alicujus. Ergo videtur quod hic fuisset modus convenientior: quia unumquodque tanto est convenientius, quanto ad ipsum pauciora inconuenientia sequuntur.

2. Præterea. Diabolus nos omnino injuste invaserat, nec aliquid jus in nobis habebat. Sed nihil est convenientius quam quod vis vi repellatur. Ergo convenientissimus modus fuisset ut per potentiam nos eriperet à potestate diaboli, (1) non reddendo.

3. Præterea. Ipse venerat à dæmonis potestate hominem liberare, non autem potestate hominis. Ergo convenientius fuisset quod à dæmone passus fuisset, quam ab homine.

4. Præterea. Christus ad hoc venit ut homines ad se traheret. Sed plures eum sequerentur, si per viam deliciarum incessisset, quam quod per viam passionis de hoc mundo exivit. Ergo videtur quod ille fuisset convenientior modus.

Sed contra. Super illud Psalm. XXI. *Et non ad insipientiam mihi*, dicit Glossa: „Nullus convenientior modus nostræ redemptionis fuit quam quod homo, qui per superbiam ceciderat, per humilitatem resurgeret.“

Præterea. Optimi est optima adducere. Si igitur Deus est optimus, modum optimum nostræ liberationis elegit.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod quantum ex parte Dei est, fuit alius modus nostræ liberationis possibilis, quia ejus potentia limitata non est; quem si elegisset, convenientissimus fuisset: non tamen habuisset rationem redemptionis, sed liberationis tantum, quia liberatio non fuisset facta per solutionem pretii. Ex parte autem hominis non fuit alius modus possibilis, nisi quem Deus ei dedit: quia per se satisfacere non poterat, sed solum divino munere. Sed ex parte nostra simul, & Dei fuit quidem alius modus possibilis, sed nullus ita conveniens.

Ad primum ergo dicendum, quod si homo alio modo liberaretur, non redimeretur: quia redemptio sufficientem satisfactionem importat. Sed tamen alio modo liberari potuit.

Ad secundum dicendum, quod Anselmus loquitur quantum est ex parte nostra, supposita Dei ordinatione.

Ad tertium dicendum, quod quamvis sit inconueniens, ut dicitur in III. Sent. Tom. III.

(1) Nicolai nos, (2) Al. oportet.

veniens ex parte nostra secundum ordinem quem Deus rebus posuit, ut peccatum sine satisfactione dimittatur; tamen si ipse faceret, convenientissimum esset: quia ipse simul eum hoc faceret, aliquam convenientiam in re (2) poneret.

Ad quartum dicendum, quod fides antiquorum fuit de passione Christi futura, præsupposita Dei ordinatione quod ita fieret, ex cuius suppositione passio Christi necessitatem habet, ut dictum est.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod quantum est ex parte nostra, convenientior modus esse non potuit. Sed tamen Deo non auferitur potentia, quin potuisset alium modum convenientiorem fecisse, cujus potentia limitata non est. Sed hoc esset secundum alium ordinem rebus impositum.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus pro omnibus peccatis quantum ad sufficientiam debuit satisfacere, non solum pro originali, sed etiam pro actuali, pro quo infligitur violenta mors: & ideo ut sua satisfactio omnem comprehenderet, decens fuit ut morte turpissima quantum ad genus mortis moreretur, ut sic non solum sub Angelis descenderet per mortem, sed etiam sub hominibus per genus mortis, quantum ad acerbitatem simul, & turpitudinem. Nec peccatum aliorum aliquid de convenientia satisfactionis admittit: quia satisfactio non est ex passione ex parte infligentium passionem, sed ex parte patientis.

Ad secundum dicendum, quod quamvis diabolus nos injuste detineret, tamen nos juste ab ipso detinebamur, ejus tyrannidem propter nostram culpam patientes: unde ex parte nostra fuit congruum ut satisfaciendo nos eriperet; ut non solum ipse juste nos liberaret, quod esset si violentia uteretur; sed etiam nos juste liberaremur.

Ad tertium dicendum, quod sicut peccatum hominis fuit commissum ab homine, instigante diabolo; ita etiam conveniens fuit, ut medicina morbo responderet, quod Christus occideretur ab homine, suadente diabolo.

Ad quartum dicendum, quod satisfactio debet esse pœnalis: & ideo ut pro nobis satisfaceret, oportuit quod in hoc mundo pœnas sustineret, & non delictis uteretur. Vel dicendum, quod Christus ad hoc venit ut à terrenis bonis, pro quibus homines à Deo recesserant, ad cœlestia nos revocaret: & ideo decuit ut terrena dona abjiceret, quatenus ea contemnendi nobis exemplum daret.

ARTICULUS V.

Utrum Deus Pater Filium tradiderit ad passionem.

III. P. quæst. XLVII. art. 3.

1. Ad quintum sic proceditur. Videtur quod Deus Pater Filium non tradiderit ad passionem. Maxima enim crudelitas est Filium innocentem tradere. Sed Christus fuit innocentissimus. Cum ergo crudelitas non sit in Deo, videtur quod ipse Christum ad passionem non tradiderit.

2. Præterea. Si Pater Christum in mortem tradidit, hoc non fuit, nisi quia Christus ex obedientia ad Patrem mortuus est. Sed quicumque facit aliquid ex

Obedi-

obediencia, facit ex debito. Ergo Christus debitor mortis fuit; & sic non fuit mors ejus Deo gratissimam debitum enim dimittit de gratitudine actus.

3. Præterea. Si Pater tradidit Filium, ergo voluit eum mori. Sed hoc etiam voluerunt Judæi. Ergo conformaverunt voluntatem suam voluntati divinæ, & ita non peccaverunt.

4. Præterea. Philosophus dicit in VI. Ethic. cap. x. quod pervenire ad bonum finem per mala media, est mali consiliatoris. Sed consilium divinum est optimum. Ergo si ex consilio voluntatis Patris Christus esset mortuus, non esset hoc consilium expletum mediis malis actibus Judæorum; quod tamen falsum est. Ergo Pater Filium ad passionem non tradidit.

Sed contra. Rom. VIII. 32. Proprio Filio suo non pepercit, &c.

Præterea. Omnis pœna est à Deo. Sed passio Christi quædam pœna fuit. Ergo fuit à Deo.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Uterius. Videtur quod passio Christi non fuerit bona. Quia secundum Boetium, (a) cujus generatio est bona, corruptio est mala. Sed generatio Christi fuit optima. Ergo passio mortis ipsius fuit pessima.

2. Præterea. Omne injustum est malum. Sed Christus injuste passus est: I. Petr. II. 23. Tradebat autem judicanti se injuste. Ergo illa passio Christi fuit mala.

3. Præterea. Sicut eadem materia non potest esse in naturalibus sub contrariis formis, ita unus actus in moralibus non potest esse bonus, & malus. Sed opus Judæorum, ut dicitur in litera, fuit passio Christi. Ergo cum opus Judæorum fuerit malum, passio Christi non potest dici bona.

Sed contra. Nihil est Deo acceptum nisi bonum. Sed mors Christi fuit Deo acceptissima: quia ipse tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis: Ephes. v. 2. Ergo passio Christi fuit bona.

Præterea. Omne quod est ex charitate, est bonum. Sed Christus ex maxima charitate fuit mortuus, & passus. Ergo passio sua fuit optima.

SOLUTIO I.

Respondet dicendum ad primam quæstionem, quod in passione Christi fuit tria considerare. Unum ex parte patientis, quia scilicet voluntarie passus est ex charitate. Aliud autem ex parte occidentium, qui ex iniqua voluntate eum occiderunt. Tertium est ex parte ipsorum pro quibus passus est, scilicet effectus salutis in toto humano genere. Et secundum hoc tripliciter Deus Pater, immo tota Trinitas eum tradidit. Uno modo, præordinando passionem ejus ad salutem humani generis. Secundo, Christo homini voluntatem dando, & charitatem, ex qua pati voluit. Tertio, dando potestatem, & non cohibendo voluntatem occidentium, sicut dicitur Joan. XIII. 1. Non haberes in me potestatem, (1) nisi data tibi fuisset desuper.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus Pater non tradidit Christum in mortem, quasi cogendo ipsum.

(1) Vulgata: nisi tibi datum esset desuper. (2) Al. in patientia.

Ex Edit. P. NICOL. (a) Colligitur æquivalenter tum ex Lib. I. de Topicis Aristotelis cap. XII. prope finem, tum ex Lib. III. cap. IV. ante medium.

sum mori, sed dando ei voluntatem bonam, quam mori vellet: & ideo non sequitur quod fuerit aliqua crudelitas in Deo.

Ad secundum dicendum, quod Christus non fuit debitor mortis ex necessitate, sed ex charitate ad homines, quia hominis salutem voluit, & ex charitate ad Deum, quia ejus voluntatem implere voluit, sicut dixit Matth. XXVI. 39. Non sicut ego volo, sed sicut tu: & hoc debitum non diminuit aliquid de gratitudine actus.

Ad tertium dicendum, quod conformitas voluntatis humanæ ad divinam, non est simpliciter in volendo quod Deus vult, sed in volendo eodem modo, id est ex charitate, sicut Deus vult, vel ad eundem finem; vel in volendo id quod Deus vult nos velle: & hoc modo Judæi voluntatem suam divinam non conformaverunt: quia Christum ex nequitia occiderunt ad impediendam salutem, quam ex ejus prædicatione sequi videbant.

Ad quartum dicendum, quod facere aliquid malum propter bonum finem consequendum, est mali consiliatoris; sed uti malitia aliorum, quam ipse non facit, ad bonum finem, hoc est summæ sapientiæ.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod iudicium absolutum est de re, quando consideratur ipsa, secundum quod est actu in rerum natura existens; & hoc est quando consideratur eum omnibus circumstantiis quæ sunt in ipsa. Sed quando consideratur res secundum aliquid quod in re est sine consideratione aliorum, illud iudicium non est de re simpliciter, sed secundum quid. Si igitur consideretur passio, secundum quod est in patiente cum omnibus quæ circumstant, scilicet charitate Christi, & efficacia ipsius, sic est dicenda simpliciter bona. Si autem consideretur secundum quod est passio tantum, scilicet in quantum admittit vitam, nihil aliud considerandum; sic est malum in genere mali nature; unde dicenda est bona simpliciter, & mala secundum quid.

Ad primum ergo dicendum, quod passio Christi, in quantum est corruptionis inductiva, sic est mala; & hoc est considerare ipsam secundum quid: sed in quantum est passio voluntatis, & ad humanam salutem ordinata, sic est optima.

Ad secundum dicendum, quod injuste illata est ex parte occidentium, sed ex parte ipsius patientis ex justissima voluntate procedit.

Ad tertium dicendum, quod opus operans Judæorum est malum simpliciter; sed passio, quæ est opus operatum, est quidem simpliciter bona, secundum quod est (2) in patiente; quamvis possit dici mala secundum quid, secundum quod est in actione illorum sicut in causa; & secundum quod est corruptiva nature: & ita non est ponere contraria circa idem.

EXPOSITIO TEXTUS.

Quia sic iustitia superatus est diabolus, non potentia.

Contra. Iustitia Dei non potest esse sine potentia, nec è converso. Dicendum, quod intelligitur est non potentia tantum. Sed si etiam potentia tantum diabolus superasset, adhuc esset iustus.

Edictio Nigolki in patientes.

Ex Edit. P. NICOL. (c) Non mala (1).

ritia ex parte Dei liberantis, quamvis non esset ex parte nostra.

Peccantem peccati auctor illico invasit. Contra. Magis peccavit diabolus quam homo. Ergo magis debuit ipse invadi quam homo. Dicendum, quod ambos invasit sententia iudicis secundum culpæ modum; sed hominem invasit & peccati auctor: tum quia homo illi se subdidit, tum quia homo ex ordine naturæ sub

Angelis erat: unde etiam homini ad exercitium datur.

Prædestinatis tantum effecit salutem. Contra. Aliqui etiam non prædestinati gratiam accipiunt. Dicendum, quod loquitur de salute finali, per quam homo ab omni malo liberatur.

Hic distinguendum est: quia potest intelligi de opere operante, & sic malum operati sunt; vel (3) de opere operato, & sic bonum operati sunt.

DISTINCTIO XXI.

Si in Christo divisio in morte fuit anima, vel carnis à Verbo.

Post prædicta considerandum est, utrum in morte à verbo sit separata anima, vel caro. Quidam putaverunt tunc carnem sicut ab anima ita à Divinitate in morte fuisse divisam. Si enim, inquit, anima media, Divinitas carnem sibi univit, sicut superius, dist. II. præactum est; ergo quando divisa est caro ab anima, divisa est etiam à Divinitate: quia non potuit ab anima seungi, per quam Verbo erat unita, quin à Verbo divideretur. Fuit autem divisa in morte ab anima; alioquin vera mors ibi non fuisset: quia, ut ait Augustinus, in Psal. XLVII. concion. II. mors quam timent homines, separatio est animæ à carne; mors autem quam non timent, separatio est animæ à Deo. Utraque vero diaboli suasionibus homini propinata est. Si ergo in Christo homine vera mors fuit, divisa est ibi anima, ac per hoc Divinitas à carne. Huic suæ probabilitati addunt auctoritatis testimonium. Ambrosius enim, super Luc. cap. XXII. ibi: „ Pater in manus tuas &c. „ tractans de Christi derelictione, qui in cruce voce magna clamans dixit, Matth. XXVII. 46. „ Deus, Deus meus, quare me dereliquisti? „ ait: Clamat homo separatione Divinitatis moriturus. Nam cum Divinitas mortis libera sit, utique ibi mors esse non poterat, nisi vita discederet, quia vita Divinitas est. „ Hic videtur tradi, quod Divinitas separata sit in morte ab homine; quæ nisi discessisset, homo ille mori non posset: quod illi ad carnem referunt, quam dicunt à Deo separatam. Quibus respondemus, illam separationem sic esse accipiendam, sicut intelligitur derelictio, quæ illis verbis significatur: „ Ut quid me dereliquisti? „ Quomodo igitur erat derelictus à Patre, cum in cruce se derelictum clamabat? Non recesserat Deus ab homine, ita quod esset soluta unio Dei & hominis: alioquin fuit quoddam tempus quando Christus adhuc vivus homo erat, & non Deus: quia adhuc vivus se derelictum clamabat, non derelinquendum. Si ergo illa derelictio, unionis intelligatur solutio; ante facta fuit solutio Dei & hominis quam Christus mortuus esset. Sed quis hoc dicat? Fateamur igitur, Deum quodammodo illum hominem in morte deseruisse: quia potestati persequendum eum exposuit ad tempus; non suam potentiam exercendo illum defendit, ut non moreretur. Separavit se Divinitas, quia subtraxit protectionem; sed non solvit unionem. Separavit se foris, ut non adesset ad defensionem; sed non intus defuit ad unionem. Si non ibi cohibuisset potentiam, sed exercuisset; non moreretur Christus. Mortuus est Christus Divinitate recedente, id est effectum potentia in defendendo non exhibente. Hic est hircus apopompæus, qui, altero hircu immolato, in solitudinem mittebatur, ut legitur in Levitico, cap. XVI. Hirci enim duo, humanitas, & Divinitas Christi intelliguntur. Humanitate igitur immolata, Divinitas in solitudinem abiit, id est in celum. Unde Ezechius super Levit. (a) cap. XVI. „ In solitudinem, id est in celum, tempore passionis Divinitas abiisse dicitur, non locum mutans, sed quodammodo virtutem cohibens, ut possent impii consummare passionem. „ Abiit ergo, id est virtutem cohibuit, & portavit iniquitates nostras, non ut haberet, sed ut consumeret. „ Deus enim ignis consumens est. „ Ex his satis ostenditur, præmissa verba Ambrosii sic esse accipienda, ut prædiximus.

Aliam inducunt auctoritatem.

Aliis quoque auctoritatibus innituntur qui asserunt Divinitatem in morte recessisse ab homine secundum carnem. Ait enim Athanasius, (b) Lib. VI. de beatitud. Filii Dei, Maledictus qui totum hominem, quem assumpsit Dei Filius, denuo assumptum, vel liberatum tertia die à mortuis resurrexisse non confitetur. Fiat, fiat. Si, inquit, denuo assumptus est homo in resurrectione, quem assumpserat in incarnatione; deposuit ergo eum in morte. Separata ergo fuit Divinitas in morte ab humanitate. Quibus respondemus, quod si his verbis assumptio talis intelligatur quæ sit secundum unionem; non carnem tantum, sed totum hominem, id est animam, & carnem, denuo sibi univit in resurrectione: quia non simpliciter hominem assumptum dicit. Totum igitur hominem in morte deposuit, id est animam, & carnem; sed quis, nisi hostis veritatis, dicat animam à Verbo depositam? Et tamen nisi hoc fateantur, quod totus homo sit assumptus, non pro eis facit illa auctoritas, quæ totum dicit assumptum. Sciendum est igitur, Athanasium id

In III. Sent. Tom. III.

(3) Al. additur dicendum.

Ex Edit. P. NICOL. (a) Quod subiungitur ex Ezechio, vel Isychio, prout varie scriptum invenitur, habet ex illo Glossa super eundem locum, non eadem serie tamen, sed prioribus posteriora præmittendo.

(b) Ex Lib. VI. ad Theophilum, qui de beatitudine Filii Dei inscribitur, prius indicabatur ad marginem; sed inter multas maledictiones ibi contra varios hæreticos commemoratas, hæc non erat in exemplari quod ad manum est ex officina Commeliæna; nec satis potest Athanasio convenire, ut verba ipsa nude jacent; etsi non malo sensu in sequentibus explicentur, ut quia partes in resurrectione reunitæ sunt ad invicem, hinc totum ipsum sub ea ratione qua totum est, quasi rursus assumptum videatur.